

Wyrok z dnia 11 grudnia 2002 r.

III RN 57/02

Uprawnienia wdowy po kombatancie, jakkolwiek pochodne od statusu męża, powinny być oceniane z uwzględnieniem jej osobistej sytuacji prawnej.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 11 grudnia 2002 r. sprawy ze skargi Ireny C. na decyzję Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych z dnia 19 października 1999 r. [...] w przedmiocie uprawnień przysługujących wdowie po kombatancie, na skutek rewizji nadzwyczajnej Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego [...] od wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego-Ośrodka Zamiejscowego w Gdańsku z dnia 13 września 2001 r. [...].

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Naczelnemu Sądowi Administracyjnemu-Ośrodek Zamiejscowy w Gdańsku.

U z a s a d n i e

Naczelny Sąd Administracyjny-Ośrodek Zamiejscowy w Gdańsku wyrokiem z dnia 13 września 2001 r. oddalił skargę Ireny C. na decyzję Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych z dnia 19 października 1999 r., którą - utrzymując w mocy decyzję własną z dnia 18 sierpnia 1999 r. - odmówił przyznania jej uprawnień przysługujących wdowie po kombatancie. Zdaniem Sądu, uprawnienia te przysługiwałyby skarżącej jedynie wówczas, gdyby jej zmarły mąż Tadeusz C. był kombatantem według obecnie obowiązujących przepisów. Tymczasem mąż skarżącej został wcielony do Wojska Polskiego w sierpniu 1946 r., brał udział w „zabezpieczeniu referendum”, ustalaniu granicy Państwa Polskiego, w rozminowywaniu kraju i uzyskał uprawnienia kombatancie wyłącznie z tytułu działalności w latach 1944 - 1956 w charakterze uczestnika walk o ustanawianie i utrwalanie władzy ludowej. Zmarł w dniu 5 czerwca 1991 r. i choć nie był poddany weryfikacji, został pozbawiony

uprawnień kombatanckich z mocy art. 25 ust. 1 ustawy o kombatantach w brzmieniu pierwotnym, obowiązującym od dnia 1 stycznia 1991 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 17 poz. 75).

Od tego wyroku Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego wniósł rewizję nadzwyczajną opartą na zarzucie rażącego naruszenia art. 27 ust. 1, art. 22 ust. 1 pkt 2, a ponadto art. 22 ust. 1 pkt. 1 w nawiązaniu do art. 22 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sędzie Administracyjnym (Dz.U. Nr 74, poz. 368 ze zm.), w związku z art. 25 ust. 2 pkt 2 i art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego oraz art. 2 i 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Na podstawie art. 57 ust. 2 ustawy o NSA oraz art. 393¹³ k.p.c. w związku z art. 10 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie kodeksu postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 189 ze zm.) skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Podniósł, że Sąd rozpoznając przedmiotową sprawę nie wziął pod uwagę tego, iż skarżąca miała status wdowy po kombatancie przyznany jej już w czasie obowiązywania ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r., potwierdzony zaświadczeniem Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych z dnia 9 października 1991 r. Odmowa przyznania jej uprawnień wynikających z tego statusu wynikała z ponownego postępowania weryfikacyjnego, które było bezpodstawne i naruszające art. 156 § 1 pkt 3 k.p.a. Powołując się na ugruntowany i jednolicie przyjmowany w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego pogląd, oparty na uchwale 7 sędziów NSA z dnia 21 lutego 2000r, OPS 15/99 (ONSA 2000 r. nr 3, poz. 91), twierdził, że wdowom przysługują uprawnienia, o których mowa w art. 20 ust. 3 ustawy, po osobach, które na mocy dotychczasowych przepisów uzyskały uprawnienia kombatanckie wyłącznie z tytułu działalności w latach 1944-1956 w charakterze "uczestników walk o ustanowienie i utrwalenie władzy ludowej", lecz zachowały je, na podstawie art. 25 ust. 2 pkt 2 ustawy o kombatantach po wejściu w życie ustawy nowelizującej z dnia 25 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 68, poz. 436), jako żołnierze z poboru, pełniący służbę wojskową w Wojsku Polskim w okresie od 10 maja 1945 r. do 30 czerwca 1947 r. (por. wyrok z dnia 13 marca 2001 r., II SA/Ka 1125/99, wyrok z dnia 29 marca 2001 r., IISA/Gd 1532/99, wyrok z dnia 19 września 2001 r., IISA Gd 2527/99, wyrok z dnia 6 kwietnia 2001 r., II SA/Po 2471/99).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 20 ust. 2 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 371 ze zm.), kombatantom i innym osobom uprawnionym przysługują uprawnienia socjalne, które mają również wdowy pozostałe po kombatantach i innych osobach uprawnionych (art. 20 ust. 3 ustawy). Jednocześnie przyjmowany jest pogląd, że uprawnienia wdowy mają charakter pochodny, a ich nabycie uzależnione jest od tego, czy pierwotnie uprawniony do nich ich mąż zachowałby je, gdyby żył.

Tadeusz C. został pozbawiony uprawnień kombatanckich uzyskanych na mocy dotychczasowych przepisów wyłącznie z tytułu działalności w latach 1944-1956 w charakterze „uczestnika walk o ustanowienie i utrwalenie władzy ludowej”. Stanowił o tym przepis art. 25 ust. 2 pkt 2 ustawy o kombatantach (Dz.U. z 1991 r. Nr 17 poz. 75) w jego pierwotnym brzmieniu, obowiązującym od dnia 1 stycznia 1991 r. Przepis ten nie przewidywał wyjątków, zatem nie ma wątpliwości, że wdowa po nim, która wystąpiłaby przed dniem 1 sierpnia 1997 r. o przyznanie uprawnień na zasadzie art. 20 ust. 3 ustawy o kombatantach, korzystająca z uprawnień pochodnych, nie mogłaby ich nabyć (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2001 r., III RN 72/2000, OSNAPUS 2001 nr 19, poz. 575 oraz uchwałę z dnia 25 stycznia 1996 r., III AZP 32/95, OSNAPUS 1996 nr 15, poz. 206, przedstawiające argumentację na rzecz stanowiska, według którego istnienie stanu, w którym sam kombatant byłby pozbawiony uprawnień ze względu na to, że wyłączną podstawą ich nabycia było „uczestnictwo w walkach o utrwalenie władzy ludowej”, daje podstawę do pozbawienia uprawnień wdowy po kombatancie jako korzystającej z uprawnienia pochodnego).

Nie ulega jednak kwestii, że wdowie przysługuje jej własne uprawnienie, którego przesłanką jest „bycie wdową po kombatancie”, dlatego też, uprawnienia wdów po kombatantach, jakkolwiek pochodne od statusu mężów, powinny być oceniane w odniesieniu do ich osobistej sytuacji prawnej. To oczywiste stwierdzenie nabiera znaczenia zwłaszcza wówczas, gdy stan prawny istniejący w chwili zgłoszenia wniosku różni się od obowiązującego za życia osoby, uznanej za kombatanta. Analiza ustawy o kombatantach przemawia za przyjęciem poglądu, że przy uprawnieniach pochodnych niezbędne jest ustalenie, iż zmarły kombatant zachowałby uprawnienia kombatanckie, gdyby żył. Jeżeli więc wdowa po kombatancie powołuje się na fakty, z którymi ustawa wiąże jej uprawnienia ze względu na zmianę prawa, dopuszczalna, a

nawet konieczna jest ponowna ocena uprawnień kombatanckich jej męża. Nie jest to postępowanie weryfikacyjne w stosunku do osoby zmarłej, lecz ustalenie przesłanki rozstrzygnięcia sprawy w przedmiocie uprawnień przysługujących wdowie.

Przyjęte przez Naczelnny Sąd Administracyjny ustalenia faktyczne obejmują stwierdzenie, że zmarły mąż wnioskodawczyni pełnił służbę w Wojsku Polskim jako żołnierz z poboru; Sąd stwierdził, że w sierpniu 1946 r. został on wcielony do wojska, a taka okoliczność została uwzględniona w ustawie z dnia 25 kwietnia 1997 r. o zmianie ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. Nr 68, poz. 436). Zgodnie z art. 25 ust. 2 pkt 2 ustawy o kombatantach w brzmieniu nadanym tą ustawą, żołnierze z poboru, którzy pełnili służbę w Wojsku Polskim w okresie od dnia 10 maja 1945 r. do 30 czerwca 1947 r., jeżeli uzyskali uprawnienia kombatanckie na mocy dotychczasowych przepisów wyłącznie z tytułu działalności w latach 1944-1956 w charakterze uczestników walk o ustanowienie i utrwalenie władzy ludowej, zachowują je. Ustawa zmieniająca przewidywała ponadto stosowny tryb przywracania utraconych uprawnień i wznawiania wstrzymanych rent. Gdyby więc Tadeusz C. żył, odzyskałby utracone uprawnienia. Wdowa po nim nie może więc być w sytuacji innej niż on sam, zatem, zgodnie z art. 20 ust. 3 ustawy, powinna być traktowana jak wdowa pozostała po „innych osobach uprawnionych”, której uprawnienia kombatanckie przysługują, tak jak wdowie po kombatanckim.

Uwzględniając te motywy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====